

Priority of the Political Over Philosophy; A Metaphilosophical Approach of Richard Rorty's Pragmatism

Reza Nasiri Hamed ✉ 

✉ Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Iran.
Email: r.nasirihamed@tabrizu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 28 July 2025
Accepted: 7 September 2025
Published: 21 September 2025

Keywords:
language, solidarity,
correspondence, Rorty,
Darwin

ABSTRACT

Metaphilosophy is a critical reflection and evaluation on the nature of philosophy. In particular, the new reading of pragmatism, emphasizing the issue of language, is placed in this area. In this regard, Richard Rorty reviews the traditional assumptions of philosophy in its general and classical sense and shows how the redefinition of philosophy in recent times has been influenced by various epistemological fields, including empirical science. Here, the vertical relationship between philosophy and other human knowledge has faded and philosophy is placed in a horizontal and interactive relationship with various human knowledges. One of the most important effects of such an approach is particularly visible in political philosophy, where, due to the ground-breaking perspective of new pragmatism, categories such as good, truth, and many other fundamental concepts of philosophy are reinterpreted and fundamentally revised, resulting in the primacy of contradiction and conflict without believing that such a conflict can be resolved and necessarily lead to a new synthesis; instead of eliminating the conflict between competing views, efforts are made to manage them in society by relying on solidarity. All of these cases require the provision of insights for reflection on the function of philosophy in close relation to the field of political and social action, which, by making the sources of contemporary philosophizing more concrete, has taken into account factors such as biological and physical requirements and, in particular, desire, alongside the previous components of philosophy namely free will and reason.

Cite this article: Nasiri Hamed, R. (2025). Priority of the Political Over Philosophy; A Metaphilosophical Approach of Richard Rorty's Pragmatism. *Shenakht*, 18(90/2), 73-94.
<http://doi.org/10.48308/kj.2025.240818.1339>



Extended Abstract

Metaphilosophy is a critical reflection and evaluation on the nature of philosophy. One of the important metaphilosophical approaches is the insight that not only does the conflict between theory and practice not disappear and is not resolved by the priority of theory over practice, but it is the practical requirements that influence and sometimes determine the field of theory. In particular, the new reading of pragmatism, emphasizing language, is located in this area. In this regard, Richard Rorty reviews the traditional assumptions of philosophy in its general and classical sense and shows how the redefinition of philosophy in recent times has been influenced by various epistemological fields including empirical science. Here, the vertical relationship between philosophy and other human knowledge has faded and philosophy is placed in a horizontal and interactive relationship with various human knowledges. In the political philosophy of new pragmatism, categories such as goodness, truth, and many other fundamental philosophical concepts are reinterpreted. The realization of such a thing requires rethinking the function of philosophy in relation to and interaction with politics. To this end, new pragmatism, with an approach increasingly to concrete matters such as biological components and corporeality, has placed human instincts and desires in particular, beyond rational reflections and the emphasis of classical philosophical systems on reason and free will. Philosophy in the past had a very wide scope, which, with the specialization of various human sciences, has led to a review of both the nature of philosophy and its relationship to other components of human knowledge, including political consciousness. In the new pragmatism represented by Rorty, clear and direct political implications are prominent, focusing on the practical results of thought and political activism. Rorty insists on eliminating metaphysical foundations from the study of politics as much as possible in his critical approach to philosophy. In the meantime, his goal is to directly confront politics and to give primacy to effective and, of course, useful political action. This issue has significant implications for political philosophy and, of course, the field of metaphilosophy that precedes it. Metaphilosophy specifically considers the nature of philosophy and various issues related to it, including the mission, nature and method of philosophizing, which has become even more important in the present day and in parallel with the crises presented to philosophy. Metaphilosophy is the question of the nature of philosophy. One aspect of such a question concerns the descriptive dimension and places ontology and epistemology at the center of its attention. In addition, metaphilosophy, as a normative concept, discusses the requirements of philosophical reflection. If in conventional philosophy, by adopting a transcendental stance from tangible and objective phenomena, matters such as the nature and intrinsic and contingent properties are examined, in metaphilosophy the foundation of these categories and how they are formed, developed and validated are studied. Richard Rorty believes that philosophers generally believe that philosophy, as their specialized field, discusses eternal or timeless issues, which include a range of diverse topics, including the validity and legitimacy of knowledge claims. Classical philosophy believes that knowledge about the human mind and consciousness can be obtained based on attention to the foundations of knowledge. This is while Rorty believes that philosophical problems are posed by certain assumptions or vocabulary, many of which are not problems but pseudo-problems that have emerged as

a result of the unconscious adoption of the assumptions embedded in the vocabulary and therefore, instead of asking the problems, one should question their assumptions. Considering that philosophy should be the thinking of the present in the context of history, Rorty believes that various philosophical movements and their ways of dealing with problems may have been effective at one time but have now lost their effectiveness. What defines the right thing is justification, which is not in accordance with something objective and outside our minds, but is directed towards the audience. Rorty argues that in order to think about philosophy and criticize its current state, we must move away from the category of systematizing philosophers who want to provide a specific intellectual system to explain everything based on objectivism. In response to this situation, he proposes a method called irony, which can be considered equivalent to satire, mockery or humor. The liberal ironist believes that the liberal utopia is not something that expresses the inherent nature of man, the end of history, or the will of God, but rather this utopia is the best idea that individuals have designed and established based on their own goals. The ironist position is close to the content of anti-foundationalism. In contrast to the metaphysicians, Rorty calls himself and his fellow thinkers anti-Platonists, anti-metaphysicians, anti-foundationalists and sometimes anti-dualists, rather than the relativists that his rivals apply to them. The ironist not only criticizes other ideas, but also always considers the possibility of error in his own thinking. Such a person always considers the possibility that everything may appear good or bad in a re-description. In fact, what is established as the essential and inherent meanings and connotations for phenomena is considered a historical matter that has been put together in a random and accidental way and has constructed a meaning. In contrast, the ironist is suspicious of the metaphysical metaphor, i.e., the vertical view from above, and instead pursues the historical metaphor, i.e., the horizontal view from below. Although Rorty acknowledges the progress of science, he is opposed to attaching to it a color of essentialism or metaphysical judgment and to imagining that our intellectual effort has been able to reach a truth behind the apparent phenomena. In Rorty's pragmatism, language and words do not imply something intrinsic or authentic or objective truth beyond their use. Just as man is a toolmaker and creates various means to achieve his goals, he also uses language and words to better achieve his goals. From Darwinian perspective, is based on the fact that the main characteristic of man is not his speech and reason that distinguish him from other creatures, but his ability to better adapt to the surrounding environment and, so to speak, to cope with its requirements. Rethinking Political Philosophy The dominant model in classical philosophy was the precedence of opinion over action and the requirement that the practical realm be subordinate to the theoretical realm. This has changed in many modern approaches. For example, Pragmatism from an epistemological and methodological perspective, that theories should begin with actions and that theory, while maintaining a close relationship with action. Rorty believes that the moral progress made throughout history in the direction of human solidarity is not necessarily the result of recognizing a central self or a human essence in the nature of individuals. Adopting a pragmatic approach and breaking with previous metaphysical foundations has led Rorty to prioritize the need to eliminate human pain and suffering, and to dismiss everything that was categorized based on previous traditional differences between humans, whether ethnic, tribal, religious, racial, or even customary, and then considered them to be essential and

essential. Indeed, the centrality of community life, especially in the moral and political realms, and especially the achievement of a proper self-image, is more important than the preoccupation with epistemological issues. The axis of Rorty's metaphilosophy is the transition from fruitless abstraction to reference to real and concrete life and the integration of theory into practice. Therefore, pragmatism as a metaphilosophy is a philosophical reflection on how philosophizing should be done in its correct form. The redefinition of the mission of philosophy for Rorty, like any other thinker, cannot be free from political motivations; in contrast to Plato, who, with his transcendental perspective, thought about the realization of a single and unified city, Rorty envisions a utopia that welcomes a plurality of citizens with different belief bases and, in his words, different final vocabulary. The contemporary pluralistic society not only acknowledges diversity, but also believes that the possibility of unifying and unifying all social diversity is neither possible nor desirable. In particular, Rorty, who emphasizes the reduction of suffering and the resolution of real problems and difficulties affecting societies, does not sympathize with such a unifying mechanism. More than the desire to judge the truth, late pragmatism pursues a society with decent institutions that focuses on the coexistence and interaction of individuals with an emphasis on the need to reduce individual suffering. This radical critique of philosophy does not mean the death of philosophy but its effort to provide a perspective that can guide action. Thus Pragmatism does not base politics on metaphysical principles as human nature. In such a situation, the importance of literary and artistic genres for expressing human suffering is greater than abstract philosophizing.

تقدّم امر سیاسی بر فلسفه؛ رویکرد فرافلسفی در پراگماتیسم ریچارد رورتی

رضا نصیری حامد^۱ ✉

✉ استادیار علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم اجتماعی تبریز. رایانامه: r.nasirihamed@tabrizu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۳۰	تأمل و ارزیابی انتقادی در ماهیت فلسفه فرافلسفه خوانده می‌شود. یکی از رویکردهای مهم فرافلسفی، بینشی است که براساس آن نه تنها تعارض نظر و عمل از بین نرفته و، به‌ویژه، با اولویت نظر بر عمل فیصله نمی‌یابد بلکه این مقتضیات عملی است که بر ساحت نظرورزی تأثیر می‌گذارد و گاه تعیین‌کننده می‌گردد. به‌طور خاص، خوانش جدید از پراگماتیسم با تأکید بر مسئله زبان در این حوزه جای می‌گیرد. در این راستا، ریچارد رورتی به بازبینی مفروضات سنتی فلسفه در معنای عام و کلاسیک آن می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه بازتعریف فلسفه در دوران متأخر تحت تأثیر حوزه‌های گوناگون معرفتی از جمله علم تجربی بوده است. در اینجا رابطه عمودی بین فلسفه با دیگر معرفت‌های بشری رنگ می‌بازد و فلسفه در ارتباطی افقی و تعاملی با معرفت‌های متعدد بشری قرار می‌گیرد. در فلسفه سیاسی پراگماتیسم جدید، به‌سبب نگرش شالوده‌شکنانه، مقولاتی همچون خیر، حقیقت و بسیاری دیگر از مفاهیم زیربنایی فلسفی مورد بازخوانی مجدد قرار می‌گیرند. یکی از مفروضات این دیدگاه آن است که منازعات نظری بین بینش‌های مختلف رفع‌شدنی نیستند و به‌جای تلاش برای اتمام یا الغای تعارض باید، با تکیه بر همبستگی در جامعه، به امکان مدیریت آن‌ها اندیشید. تحقق چنین امری مستلزم بازاندیشی در کارکرد فلسفه در نسبت و تعامل با امر سیاسی است. بدین منظور، پراگماتیسم جدید، با نقد فلسفه انتزاعی، رویکردی انضمامی اتخاذ نموده و به جای تمرکز بر عقل و اراده آزاد در نظام‌های فلسفی کلاسیک، اموری همچون غرایز و امیال آدمی را در کانون تأملات خویش قرار داده است.

استناد: نصیری حامد، رضا؛ (۱۴۰۴). تقدّم امر سیاسی بر فلسفه؛ رویکرد فرافلسفی در پراگماتیسم ریچارد رورتی، ۷۳-۹۴

DOI: <http://doi.org/10.48308/kj.2025.241350.1353>



© نویسندگان

ناشر: دانشگاه شهید بهشتی

۱. مقدمه

فلاسفه مسائل گوناگونی را در زمره پژوهش‌های خویش طرح می‌کنند. دغدغه ایشان طیفی از مقولات متعدد را دربرمی‌گیرد، از احکام وجود گرفته تا تأمل درباره حوزه‌های مختلفی که با عنوان فلسفه‌های مضاف می‌شناسیم. یکی از مهم‌ترین قلمروهای موردتوجه فلاسفه خود فلسفه و مطالعه چستی و ماهیت فلسفه است. البته خود پاسخ به سؤالات کلی، از قبیل چستی فلسفه، تابعی از مکاتب و آموزه‌های متعدد فلسفی است و، از این رو، نمی‌توان از همه گرایش‌های فکری انتظار جواب‌هایی واحد در این خصوص داشت. کانون فرافلسفه ارزیابی نحوه عملکرد، روش مناسب طرح بحث‌ها و نیز بایسته‌های ساحت فلسفه است. فلسفه در گذشته گستره‌ای بس فراخ را به خود اختصاص داده بود اما تخصصی شدن معارف مختلف بشری موجب بازنگری در ماهیت فلسفه و نیز بازنگری در نسبت فلسفه با دیگر اجزای معرفت انسانی، از جمله آگاهی سیاسی، گردیده است.

در این نوشتار، ضمن اشاره‌ای گذرا به چستی فرافلسفه، با تأکید بر آرای ریچارد رورتی، پراگماتیسم جدید را بررسی می‌کنم. در پراگماتیسم جدیدی که رورتی نماینده آن است، دلالت‌های آشکار و مستقیم سیاسی، با تمرکز بر نتایج عملی اندیشه‌ورزی و نیز کنشگری سیاسی، نمودی بارز دارد. رورتی اصرار دارد که تاحدّامکان، در نگرش انتقادی خود در خصوص فلسفه، مبانی متافیزیکی را از مطالعه امر سیاسی حذف نماید. در این میان، مطلوب وی رویارویی مستقیم با امر سیاسی و اصالت قائل شدن برای کنش سیاسی مؤثر و البته مفید است. این مسئله برای فلسفه سیاسی و البته، مقدم بر آن، حوزه فرافلسفه نکاتی قابل توجه دارد.

۲. فرافلسفه

فلسفه فرازونشیب‌های زیادی را در طول تاریخ از سر گذرانده است. فلسفه زمانی در رأس علوم دیگر و تعیین‌کننده بسیاری از امور بایسته و هنجاری آن‌ها بوده و در دورانی نیز با عناوینی همچون خادم علوم نامیده شده و حتی گاه، با تنزل به جایگاهی فرودست‌تر، مرگ و پایان آن اعلام شده است. در همه مراحل مذکور، فلسفه نگاه نقادانه خویش را حفظ نموده و پیوسته به بازاندیشی نه فقط در حوزه‌های دیگر بلکه در مبادی و اصول خویش پرداخته است. از این نظر، حتی مخالفان فلسفه نیز ناگزیر از فلسفه‌ورزی بوده‌اند آن‌گونه که در سخنی منتسب به معلّم اول، ارسطو، بیان شده که موافق فلسفه باید فلسفه‌ورزی کند و البته مخالف آن نیز گریزی از تفلسف نخواهد داشت. باین حال، توافق بر سر لزوم فلسفیدن همه مشکل را حل و فصل نمی‌کند. در واقع، در علوم مختلف تاحدودی می‌توان بر سر ماهیت و چستی دانش مورد مطالعه توافق داشت ولی تعریف دقیق فلسفه موضوعی همواره مناقشه‌برانگیز بوده است. اصولاً هر تعریفی از فلسفه خودش مستلزم داشتن بینش فلسفی خاصی است (Russell, 1988, p. 7).

در این میان، فرافلسفه، به‌طور خاص، چستی فلسفه و موضوعات مختلف مرتبط با آن، اعم از رسالت، چستی و نیز روش فلسفیدن، را مورد توجه قرار می‌دهد. اهمیت این موضوعات، در روزگار کنونی و به موازات بحران‌های عرضه‌شده

به فلسفه، بیشتر هم شده است. فرافلسفه سؤال از چیستی فلسفه است. یک وجه از چنین پرسشی ناظر به بُعد توصیفی^۱ است و هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی را در کانون توجه خود قرار می‌دهد. در کنار آن، فرافلسفه، در مقام مفهومی هنجاری^۲، بایسته‌های تأمل فلسفی را مورد بحث قرار می‌دهد. فرافلسفه همچنین ناظر به نحوهٔ تکوین مسائل فلسفی و حتی آسیب‌شناسی در خصوص چرایی وقوع وقفه و/یا مشکل در طرح موضوعات فلسفی است (Aikin, 2023, p. 311). اگر، در فلسفهٔ متداول، با اتخاذ موضعی استعلایی در خصوص پدیدارهای ملموس و عینی، اموری از قبیل ماهیت و خصایص ذاتی و عرضی بررسی می‌شوند، در فرافلسفه بنیان این مقولات و چگونگی تکوین، تطور و نیز اعتبارشان مطالعه می‌شود. به یک معنا، فرافلسفه تأملی از منظر فلسفی و دربارهٔ فلسفه است و، لذا، آن را فلسفهٔ فلسفه^۳ نامیده‌اند (Rescher, 2014, p. xi). چنین مطالعه‌ای مدافعه در باب چیستی فلسفه‌ورزی و، افزون بر آن، تحقیق دربارهٔ هدف، ابزارها، رویه‌ها و چشم‌اندازهای فلسفی را شامل می‌گردد. به‌رغم نگاه نقادانهٔ فرافلسفه به فلسفه و باوجود آنکه اغلب چنین نگاهی، به‌ویژه در زمانهٔ کنونی، با زیر سؤال بردن بسیاری از امتیازات فلسفه توأم بوده، دغدغهٔ مطالعات فرافلسفی را باید ناشی از جدی گرفتن فلسفه دانست که به کارکرد شایستهٔ فلسفه در چالش با موضوعات مبتلا به توجه نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد که هر نحله و آموزهٔ فلسفی، در بازاندیشی خود، به درجات مختلف نگاهی فرافلسفی را نیز بسط می‌دهد. باین حال، ملاحظات فرافلسفی در فلسفهٔ اصالت عمل یا پراگماتیسم از نمود و جلوهٔ خاصی برخوردار است. این دیدگاه، به‌سبب تأکید بر عمل و نقش آن در ارزیابی نظر، برای فرافلسفهٔ سیاسی نیز مهم تلقی می‌شود. البته به‌رغم این ارتباط مستقیم‌تر بین نظر و عمل در اندیشهٔ عمل‌گرایانه، به‌ویژه، متأخر به نمایندگی ریچارد رورتی، نباید از یاد برد که فلسفه همواره در طول تاریخ، به موازات نظروورزی و وجه تأملی^۴، پیوندی ناگزیر با امر عملی^۵ داشته است (Rescher, 2014, p. 1). چنان‌که، در طلیعهٔ دوران فلسفه‌ورزی، یونانیان پیوندی وثیق بین نظر و عمل قائل بودند.

۳. پراگماتیسم ریچارد رورتی

در میان نحله‌های فلسفی، پراگماتیسم، با نقد فلسفه و، به‌طور خاص، با فرافلسفه پیوند یافته است. پراگماتیسم نظر را نه مقدم و اصیل‌تر از عمل بلکه تالی و پیرو آن به شمار می‌آورد. پراگماتیسم که بیش از هر جایی با نظام فکری حاکم بر ایالات متحده پیوند یافته متأثر از آرای اندیشمندان مختلف از جمله ویلیام جیمز و جان دیویی است. از برجسته‌ترین نمایندگان متأخر این جریان ریچارد رورتی است که به‌ویژه بر اهمیت زبان تأکید دارد. وی معتقد است که عموماً فلاسفه برآن‌اند که فلسفه از مسائل ابدی و یا جاودان^۶ بحث می‌کند که شامل طیفی از موضوعات گوناگون از جمله حقانیت و مشروعیت دعاوی شناخت^۷ است. فلسفهٔ کلاسیک برآن است که، براساس توجه به بنیان‌های شناخت، می‌توان معرفتی

1. descriptive

2. normative concept

3. The Philosophy of Philosophy

4. Speculative Reason

5. practical

6. perennial, eternal problems

7. legitimization of claims to know

درباره ذهن و آگاهی انسان حاصل نمود. این در حالی است که رورتی بر آن است که مسائل فلسفی بر اثر پیش فرض‌ها یا واژگان^۱ خاصی طرح شده‌اند که بسیاری از آن‌ها نه مسئله بلکه شبهه-مسئله^۲ هستند و بر اثر اتخاذ ناآگاهانه پیش فرض‌های^۳ تعبیه شده در واژگان^۴ پدیدار شده‌اند و، از این رو، به جای سؤال از مسائل، بایستی از پیش فرض‌های آن‌ها پرسش نمود (Rorty, 1979, p. xiii). با چنین نگاهی، فلسفه از جایگاه والا و منحصر به فردی که به موضوعات دائمی^۵ می‌پردازد پایین می‌آید و عملاً به مثابه ژانر و گونه‌ای فرهنگی^۶ و/یا، به بیان مایکل اوکشات^۷، به عنوان ندایی در گفت‌وگوی نوع بشر^۸ قابل طرح است (Rorty, 1979, p. 264). ثمره چنین رویکردی به فلسفه، آن گونه که رورتی در نزد الگوهای فلسفی خویش یعنی جان دیویی، مارتین هایدگر و ویتگنشتاین جست‌وجو می‌کند، پرورش^۹ است، بدین معنا که، بیش از نتیجه عینی، به تداوم گفت‌وگو می‌اندیشد. همه‌اهتمام این فلاسفه آن بوده که خود را از مفهوم کانتی فلسفه به مثابه امر بنیادی^{۱۰} رها و آزاد سازند و، لذا، می‌توان آرای ایشان را درمان‌گرانه^{۱۱} به شمار آورد، بی‌آنکه سودای ارائه دیدگاهی نظام‌مند^{۱۲} را داشته باشند (Rorty, 1979, p. 5). مهم‌ترین ویژگی ایشان آن است که بهترین شیوه‌هایی از تمایز سوژه و ابژه را به انجام رسانده‌اند (Rorty, 2003).

از مهم‌ترین اقدامات برای گذر از دوگانگی سوژه و ابژه توجه به سیر تطور امور و تاریخمندی آن‌هاست چنان‌که، برای نمونه، جان دیویی، با گذر از یک فرد مسیحی انجیلی^{۱۳}، با توجه به تاریخ از منظری هگلی و طبیعت‌انگاری چارلز داروین، پراگماتیسم خود را طرح کرد. دیدگاه وی را می‌توان شکل طبیعی شده فلسفه هگل^{۱۴}، که خود آن نیز مسیحیت عرفی شده^{۱۵} بود، دانست. از دیدگاه دیویی، پایان بسیاری از مدعیات فلسفی و به طور خاص متافیزیک فرارسیده است، هر چند که این امر نباید به منزله بروز یأس^{۱۶} و پوچ‌گرایی^{۱۷} پنداشته شود (Rorty, 1994, pp. 105-106). با در نظر داشتن این نکته که فلسفه باید اندیشیدن زمانه اکنون در بستر تاریخ باشد، رورتی بر آن است که چه بسا جریانات گوناگون فلسفی و شیوه مواجهه آن‌ها با مسائل در زمان‌هایی کارآمد بوده اما اکنون کارایی خود را از دست داده باشد. آنچه امر صحیح^{۱۸}

1. assumptions or vocabularies
2. pseudo-problems
3. unconscious adoption of assumptions
4. vocabulary
5. permanent issues
6. cultural genre
7. Michael Oakeshott
8. voice in the conversation of mankind
9. edifying
10. philosophy as foundational
11. therapeutic
12. systematic
13. Evangelical Christian
14. naturalization of Hegel
15. Secularized Christianity
16. despair
17. nihilism
18. true

را تعریف می‌کند توجیه^۱ است که آن‌هم نه در مطابقت با امری عینی و بیرون از ذهن ما بلکه معطوف به مخاطب^۲ صورت می‌گیرد. رورتی، براساس تعلق خاطر به فلسفه تحلیلی و البته به‌ویژه با تأثیرپذیری از ویتگنشتاین، بر این نکته اصرار دارد که کاربرد صحیح زبان می‌تواند مسائل بغرنج فلسفی را نه حل بلکه منحل سازد و نشان دهد که اغلب آن‌ها، حداقل در روزگار کنونی، نتیجه‌ای در پی ندارند. نگاه انتقادی و شالوده‌شکنانه پراگماتیستی رورتی، با تحلیل نظام‌های فلسفی، دغدغه بیان روشن و شفاف^۳ و نیز دقیق^۴ موضوعات پیشین و البته، در کنار آن، تأمل در خصوص نحوه تلفیق و جفت‌وجور شدن مسائل^۵ را دنبال می‌کند (Danto, 1994, pp. 98-99). وی مسائل فلسفی را در روندی تاریخی و به‌مثابه اموری برساخته^۶ و البته مبتنی بر اتفاق و پیشامد^۷ تفسیر می‌کند که ضرورتی در حدوث آن‌ها وجود نداشته است. نکته مهم آنکه، زبان نیز نیازمند پالایش و تهذیب دائمی است. چون ممکن است به همان میزان که سبب تفاهم می‌گردد اسباب سوء تفاهم نیز باشد. درواقع، زبان با همه امکاناتی که در بطن خویش برای ارتباط ارائه می‌نماید هرگز حالت خنثی^۸ ندارد و پیشاپیش متأثر از زمینه‌های کاربرد خویش است و، لذا، هرگز امکان پیشی گرفتن و سبقت^۹ بر زبان برای ما انسان‌ها مقدور و میسر نیست (Moran, 2000, p. 270).

رورتی برآن است که، برای درنگ درباره فلسفه و نقد موقعیت کنونی آن، باید از زمره فلاسفه نظام‌سازی که خواهان ارائه دستگاه فکری خاصی برای توضیح همه‌چیز، آن‌هم براساس عینیت‌باوری هستند، خارج شویم. درمقابل این وضعیت، وی شیوه موسوم به آیرونی^{۱۰} را پیشنهاد می‌کند که می‌توان آن را معادل مطایبه، ریشخند یا طنز دانست. آیرونیست لیبرال برآن است که آرمان‌شهر لیبرالی چیزی نیست که بیانگر سرشت و طبیعت ذاتی انسان، پایان تاریخ و/یا اراده الهی باشد بلکه این آرمان‌شهر بهترین اندیشه‌ای است که افراد براساس اهداف خویش طراحی و وضع نموده‌اند. موضع آیرونیست قریب به مضمون ضدشالوده‌باوری^{۱۱} است (Rorty, 1994, p. 115). مطایبه‌گر و/یا کنایه‌اندیش لیبرال باورهای خود را نه ذاتی و فرازمانی و فرامکانی بلکه بهترین سنت فکری تجربه‌شده در طول تاریخ برمی‌شمارد. وی به تأسی از جدیت شکلا^{۱۲} معتقد است که جفا^{۱۳} بدترین امری است که ممکن است افراد مرتکب شوند و، ازاین‌رو، اگر اندیشیدن فلسفی رسالتی داشته باشد، باید در راستای کاستن از رنج افراد باشد. چنین شخصی تاریخ‌گرا و نام‌انگار^{۱۴} بوده و اعتقادات و تمایلاتش را به امری ورای زمان و اتفاقات یا تصادفات منتسب نمی‌کند. مهم‌ترین دل‌مشغولی آیرونیست، امید به

1 . justification

2 . audience

3 . clear

4 . rigorously

5 . how things fit together

6 . constructive

7 . contingency

8 . neutral

9 . supports

10 . irony

11 . anti-foundationalism

12 . Judith Shklar

13 . cruelty

14 . historicist and nominalist

گرایش‌ها و تمایلاتی بی‌بنیاد^۱ به‌منظور کاهش آلام و رنج^۲ انسانی و اهتمام برای پایان‌دادن به تحقیر^۳ افراد ازسوی یکدیگر است. فردی که آبرونی را سرلوحه کار خویش قرار داده، همچون رنه دکارت، شک روشی را در پیش گرفته، هرچند اصراری ندارد که مانند دکارت به نقطه‌ای اطمینان‌بخش و اصولی یقینی نائل گردد. وی، برخلاف فرد متافیزیک‌باور^۴، برآن نیست که واژگان وی لزوماً بیش از دیگران به واقعیت نزدیک است و/یا به قدرتی ورای خود وی متکی است و، ازاین‌رو، وی سؤال از ماهیت ذاتی^۵ امور را رها نموده است (Rorty, 1993, pp. 73-74). در تقابل با معتقدان به متافیزیک، رورتی خود و همفکرانش را به‌جای عناوینی همانند نسبی‌گرا، که رقبا به ایشان اطلاق می‌کنند، ضدافلاطون-گرا^۶، ضد متافیزیک‌باور^۷ و/یا ضدبنیان‌گرا^۸ و گاهی هم ضد دوگانه‌انگار^۹ می‌نامد (Rorty, 1999, pp. xvi-xix). رورتی همچنین درخصوص روایی اطلاق واژه نسبی‌گرای پسامدرن^{۱۰} به همفکران خویش تردید دارد و برآن است که شاید نامیدن ایشان با این عنوان به این معناست که ایشان به امکان ارائه توصیفی حقیقی از هستی واقعی عالم باور ندارند. باین‌حال، وی در مواردی برچسب و عنوان خطا باور^{۱۱} را ترجیح می‌دهد (Rorty, 2003). برخلاف دیدگاه‌هایی که معتقدند حقیقت جایی بیرون از زبان و ذهن انسان‌ها استقرار دارد، پراگماتیست‌ها چنین می‌اندیشند که چنین موضع عینی و قابل اتکا در بیرون از ذهن و زبان آدمی قابل دستیابی نیست، زیرا باور به آن مستلزم اعتقاد به داشتن منظری الهی^{۱۲} است (Putnam, 1998, p. 49).

آیرونیست نه‌تنها اندیشه‌های دیگر را نقد می‌کند بلکه درباب تفکر خویش نیز همواره به احتمال خطا قائل است. چنین فردی همیشه این احتمال را در نظر دارد که هر چیزی در توصیف مجدد^{۱۳} ممکن است خوب یا بد جلوه کند. درواقع، آنچه در مقام معانی و دلالت‌های جوهری و ذاتی برای پدیده‌ها تثبیت شده موضوعی تاریخمند به شمار می‌رود که به‌نحوی اتفاقی و تصادفی کنار هم قرار گرفته و معنایی را بر ساخته است. بنابراین، نه‌تنها رویدادها و وقایع انسانی مشروط به زمینه‌های تاریخی‌اند بلکه آن‌هایی که در قالب دستگاه‌های مختلف فکری به تأمل درمورد این وقایع اهتمام ورزیده‌اند نیز مقید به وضعیت تاریخی خاص هستند. احتمال تصادف حتی در بسیاری از مضامین ایدئولوژیک و به‌ظاهر جزئی، ازجمله فرضیه تاریخ مارکسیستی، مورد توجه قرار گرفته است. لذا، برخلاف برداشت رایج از فرضیه مارکسیستی، که معتقد است این دیدگاه نقش احتمال و تصادف را در تاریخ به‌کلی انکار می‌کند، مارکس و انگلس برآن بودند که ازقضا

-
- 1 . ungroundable desires
 - 2 . suffering
 - 3 . humiliation
 - 4 . metaphysician
 - 5 . intrinsic nature
 - 6 . anti-Platonists
 - 7 . antimetaphysicians
 - 8 . antifoundationalists
 - 9 . anti-dualists
 - 10 . postmodern relativist
 - 11 . fallibilist
 - 12 . God's Eye point of view
 - 13 . redescribed

هیچ واقعه از پیش تعیین شده‌ای در تاریخ اتفاق نمی‌افتد. برعکس، وقایع تاریخی به وسیله شرایطی که انسان‌ها را دربر گرفته و عقایدی که تحت تأثیر آن انسان‌ها شرایط زندگی خود را دگرگون می‌سازند به وجود می‌آیند (Selsam, 1965, p. 113). خود انسان‌ها نیز، که محصول و البته به درجاتی آفریننده شرایط جمعی هستند، دارای وجوه متضاد و پراکنده‌ای هستند که التفات به همین نکته مهم پراگماتیسم را از اینکه به وحدتی در ورای نمودهای متکثر اعتقاد داشته باشد بازمی‌دارد. برای نمونه، سنت روان‌کاوی فروید، با ارائه توضیحی درباره ابعاد و زوایای پنهان نفس آدمی، نشان داده که روان انسان به راحتی با اصولی وحدت‌بخش قابل توصیف نیست و نمی‌توان کثرت روان انسان را به اصلی واحد فروکاست. این در حالی است که متافیزیک‌باور خواهان تفوق بر کثرت تجلی‌ها و نمودها^۱ است و امیدوار است که، از منظری والا و برتر، وحدت غیرمنتظره‌ای^۲ را کشف کند که، به عنوان نمودی از امر واقعی، ورای امور ظاهری مخفی است و حتی چه بسا موجد آن‌ها می‌گردد. در مقابل، آرون‌یست به استعاره متافیزیک‌باور، یعنی نگاه عمودی^۳ از بالا به پایین، بدگمان است و، به جای آن، استعاره تاریخ‌نگرانه، یعنی نگاهی واپس‌نگر به گذشته^۴، را به شکلی افقی^۵ پی می‌گیرد (Rorty, 1993, p. 96). اگر چنین وحدتی در ورای عملکردها و انتخاب‌های آدمی قابل تشخیص نباشد، در آن صورت می‌توان صرفاً به مجموعه کوشش‌های انسانی در طول تاریخ به مثابه اهتمامی برای حل و فصل مسائل مبتلا به خویش نگاه کرد و اگر در این میان پیشرفتی هم حاصل شده نه در تقرب به حقیقت عینی و مبتنی بر استدلال^۶ بلکه براساس بسط تخیل^۷ انسانی قابل توضیح است.

درخصوص آینده نیز هرآنچه ابزار شکوفایی قوه تخیل آدمی است، اعم از ادبیات و هنر داستان‌گویی و به تعبیری روایت‌گری، بیش از فلسفه‌ورزی استعلایی و متافیزیکی راهگشای مسیر پیش روی آدمیان خواهد بود. رورتی از رمانتیک‌ها در مقام نخستین کسانی که در این مسیر گام نهادند یاد می‌کند و امیدوار است که تخیل فقط به ساحت زیبایی‌شناختی منحصر نشود بلکه، افزون بر آن، در تمام قلمروهای فرهنگی کاربرد یابد.

ظاهراً تشخیص ترقی و پیشرفت در متن وقایع تاریخی متعدد سخت و دشوار می‌شود زیرا رخدادهای مختلف، از سنخی غیرقابل مقایسه، با یکدیگر تصویر می‌گردند. باین حال، فلسفه در حکم مرحله‌ای انتقالی در جریان افزایش تدریجی اتکا به نفس^۸ را می‌توان روندی رو به جلو در تاریخ به شمار آورد (رورتی، ۱۳۹۲، ص ۶۵). اینجاست که ایده بسط و رشد خویشتن^۹ اهمیت می‌یابد. باآنکه رورتی به پیشرفت در علم اذعان دارد، مخالف است که بر آن رنگی از ذات‌انگاری و/یا حکمی متافیزیکی الصاق کنیم و چنین بینگاریم که تلاش فکری ما قادر بوده که در پس پدیدارهای

-
- 1 . plurality of appearances
 - 2 . unexpected unity
 - 3 . vertical
 - 4 . historicist metaphor of looking back on the past
 - 5 . horizontal
 - 6 . argument
 - 7 . imagination
 - 8 . transitional stage in a process of gradually increasing selfreliance
 - 9 . enlarging the self

ظاهری به حقیقتی برسد. شاید بتوان طنین و پژواک سخن انگلس در آنتی دورینگ را در این باور رورتنی یافت که تأکید داشت آزادی را باید بر حسب حرکت و نه وضعیتی که انسان بدان دست یافته یا در آینده به آن خواهد رسید تعریف نمود. بنابر این تعریف، آزادی جهت یا هدف است و هرآنچه به انسان برای تحقق هدفه‌ایش کمک کند مترقی و پیش‌رونده است و، برعکس، هرآنچه وی را در جهت مخالف حرکت دهد ارتجاعی است (Selsam, 1965, p. 116). به بیان انگلس، آزادی تحقق رؤیای استقلال از قوانین طبیعی نیست، برعکس، آزادی واقعی آگاهی از قوانین و امکاناتی است که بشر می‌تواند از آن‌ها در راستای دستیابی به هدف‌های خویش بهره گیرد.

اندیشه‌ورزی دوران موسوم به پسامدرن با نظریه‌پردازی درباره‌ی پایان یا مرگ امور متعددی از قبیل سوژه، سیاست، حقیقت و نیز فلسفه توأم بوده است. به‌رغم شباهت آرای رورتنی و مباحث مذکور، از سویی وی از اینکه عنوان پست‌مدرن را به او نسبت دهند چندان خرسند نیست و از سوی دیگر برآن نیست که فلسفه به انتها رسیده است. به نظر وی، فلسفه چیزی نیست که انتها و پایانی داشته باشد و، نظر به پیشامدی بودن کنش‌ها و اعمال انسانی، معتقد است که اموری از قبیل آغاز و پایان را نمی‌توان پیش‌بینی نمود. با این حال، به بیان وی، در صورتی که فلسفه، یا آن‌گونه که کواین گفته، به صورت امری پیوسته در ارتباط با علم مطرح است یا آن‌گونه که هایدگر و دریدا گفته‌اند، با شعر در پیوند است. در این صورت ممکن است که آیندگان ما کمتر دغدغه‌مند سؤالاتی در باب روش فلسفه و/یا ماهیت مسائل فلسفی باشند، زیرا تجربه فلسفه زبان نشان‌دهنده بی‌فایده‌بودن چنین سؤالاتی است (Rorty, 1992, p. 374).

زبان که، به تصریح یورگن هابرماس و ریچارد تیلور بر اثر چرخش زبان‌شناختی^۱، به جای آگاهی در متن اندیشه معاصر قرار گرفته تنها براساس توجه به کارویژه‌های جمعی آن و ازجمله پیچیدگی‌هایی که ویتگنشتاین بازی‌های زبانی خواننده قابل فهم می‌گردد. در پراگماتیسم زبان محور رورتنی، زبان و واژگان به امری ذاتی و اصیل یا حقیقتی عینی فراسوی کاربردشان دلالت ندارند. آدمی، همان‌گونه که ابزارساز است و وسایل مختلف برای نیل به مقاصد خویش می‌سازد، از زبان و کلمات هم به منظور تحقق بهتر اهداف خود یاری می‌گیرد. با وجود آنکه ظاهراً فلسفه تحلیلی^۲ توجه بیشتری به زبان دارد ولی، به تعبیر رورتنی، این فلسفه نیز نوع دیگری از فلسفه کانتی است که امکان بازنمایی^۳ را مفروض گرفته، هرچند که آن را نه امری ذهنی بلکه زبانی^۴ می‌داند که برای نیل به بنیان‌های معرفت، به جای نقد استعلایی^۵ یا روان‌شناسی^۶ بر فلسفه زبان^۷ تأکید دارد (Rorty, 1979, p. 8). محور نقادی رورتنی، زیر سؤال بردن و رد کردن ضرورت‌هایی است که به‌انحاء مختلف در نزد نحله‌های فلسفی مختلف نمود و ظهور یافته است. برای نمونه، دیوید هیوم ضرورت مقوله علیت به مثابه عامل انسجام روابط هستی را نقد کرد و اعتقاد مبتنی بر هماهنگی ارتباطات ضروری^۸ را زیر سؤال برد (Berlin,

1. Linguistic Turn

2. Analytic philosophy

3. representation

4. linguistic rather than mental

5. transcendental critique

6. psychology

7. philosophy of language

8. harmony of necessary connections

38, p. 1999). به‌واقع، حداقل هیوم آن بخشی از روابط علیّ را که برای توضیح ترتیب رویدادها به‌شکلی ضروری مورد استفاده قرار می‌گیرد رد نمود. با زیر سؤال رفتن ضرورت‌های استعلایی و متافیزیکی، آنچه عملاً باقی می‌ماند تلاشی مبتنی بر آزمایش و خطا و تلاش در جهت رفع ایرادات و اشکالاتی است که خود را در تجربه بشری آشکار نموده‌اند. به همین دلیل، مسئله مهم برای حوزه‌های متعدد فرهنگ، از قبیل علم، سیاست و حتی فلسفه، حل مسئله^۱ است و البته آنچه باید محور تأملات قرار گیرد بنیان و منشأ مسائل^۲ است (Rorty, 1999, p. xxi). چنین رهیافتی به فلسفه تنها توصیه‌ای سلیقه‌ای نیست بلکه مفروض آن، با الهام از روش علمی، به‌ویژه نگرش داروینی، مبتنی بر این نکته است که ویژگی اصلی انسان نه نطق و عقل تمایزبخش وی از موجودات دیگر بلکه توان سازگاری بهتر وی با محیط پیرامون و، به‌اصطلاح، کنار آمدن با مقتضیات آن است.

۴. بازاندیشی در فلسفه سیاسی

الگوی غالب در فلسفه‌ورزی کلاسیک تقدم نظر بر عمل و الزام تبعیت ساحت عملی از قلمروی نظری بود. این امر در بسیاری از رهیافت‌های مدرن دگرگون شده است. برای مثال، نظریه گفتمان به امر واقع و، به‌طور مشخص، قدرت اولویت می‌دهد و آن را تعیین‌کننده اندیشه تلقی می‌نماید. پراگماتیسم نیز از جنبه معرفتی و روشی بدان معناست که نظریه‌ها باید با اعمال آغاز گردند و نظریه، ضمن حفظ رابطه نزدیک با عمل، باید همواره بدان معتقد باقی بماند. از این لحاظ، نظریه فی‌نفسه ناقص^۳ است و دائماً باید در معرض بازبینی قرار گیرد. بهره مهم این موضوع برای سیاست و فلسفه سیاسی پراگماتیستی آن است که چون هرگز امکان دستیابی به نظریه کامل و البته واحد و منسجمی وجود ندارد، لذا حصول بینش نظری مناسب نیز باید در جامعه‌ای دارای حکومت مبتنی بر دموکراسی مشارکتی یا رایزنانه^۴ محقق گردد (Talissee, 2005, p. 98). در اینجا است که ملاحظات رورتی در خصوص مسائل فلسفی، به‌ویژه زبان، دلالتی سیاسی می‌یابد. زیرا پراگماتیسم، با فرونهادن بایسته‌های معرفت‌شناسانه، بدین معیار توجه دارد که آیا نظام زبانی و معنایی انسان‌ها برای مشارکت و تأسیس در توافق بین‌الذهانی^۵ کارآمد هستند یا نه. برای بسیاری از افراد و نگرش‌ها شاید تزلزل در موقعیت سنتی فلسفه موجب زیر سؤال رفتن بسیاری از پشتوانه‌های کنش سیاسی باشد اما حداقل رورتی چنین تصویری ندارد. او به‌جای تمرکز بر لزوم تطابق دانسته‌های ما با عینیتی استعلایی، که از قضا نه تنها چندان کارکردی برای سیاست ندارد بلکه به‌سبب محقق‌نشدن آن موجبات ناامیدی را فراهم می‌آورد، همبستگی^۶ را در کانون توجه خویش قرار می‌دهد. آنچه به

1 . problem-solving

2 . origin of the problems

3 . incomplete

4 . deliberating democratic polity

5 . intersubjective agreement

6 . solidarity

تحقق این هدفِ جوامع سیاسی کمک می‌کند، بیش از استدلال‌ورزی، پرورش تخیل فلسفی^۱ است. زیرا همبستگی با تأمل^۲ فلسفی قابل‌کشف نیست و باید آن را به مدد تخیل جمعی خلق نمود (Rorty, 1993, p. xvi).

به‌طور خاص، رورتی، با ارج‌نهادن به سنت آمریکایی و به‌رغم انتقاداتی که به ساختار فرهنگی و سیاسی آن دارد، ایالات متحده را نمونه مناسبی از تحقق عمل‌گرایی در عرصه عمومی می‌انگارد. وی با اشاره به حس رمانتیک ملی‌گرایانه^۳ در نزد امثال «سیدنی هوک»^۴ از ایده‌وی یاد می‌کند که معتقد است آمریکایی‌ها به دلیل آنکه از نو آغاز کرده‌اند و فاقد سنت هستند با اروپایی‌ها فرق دارند و، در نتیجه، می‌توانند انسان را هرگونه که خواستند بسازند. تا جایی که، براساس نگره‌ای رمانتیک، آمریکا را می‌توان کشور آینده^۵ دانست. البته رورتی از ایده‌آل‌سازی وضعیت ایالات متحده اجتناب می‌کند و تصریح دارد که، برای نمونه، پس از جنگ ویتنام، در خصوص منزلت خاص این کشور روشنفکرانی دچار تردید شدند و به افول آن از جایگاهی که قبل از آن داشت (و برخی با عنوان کشور خدا^۶ از آن یاد کرده بودند) معتقد شدند. در اینجا است که رورتی به نوعی با یورگن هابرماس در نقد متفکران پسامدرنی مثل میشل فوکو همراه می‌شود. از این نظر همان‌گونه که هابرماس متفکران پسامدرن را به سبب رهنمون‌نشدن به ظرفیت‌های رهایی نقد کرده و حتی با عنوان محافظه‌کاران جوان از ایشان یاد نموده، رورتی بر آن است که منظومه فکری فوکو، با وجود دارا بودن ایده مقاومت در مقابل قدرت زیستی^۷، از طرح برنامه و آرمان شهر سیاسی برای نیل بدان بازمانده و، با وجود آثاری که داشته، در نهایت به عدم دغدغه‌مندی و عدم تعهد روشنفکران^۸ انجامیده است (Rorty, 1994, pp. 109-111). رورتی در مواردی با متفکران انتقادی و پسامدرن همدلی‌هایی دارد ولی در عین حال مایل است که فاصله خود را با ایشان حفظ کند و، لذا، چنین می‌اندیشد که فوکو بازی‌باور و آبرونیستی است که مایل نیست لیبرال باشد و، برعکس، هابرماس لیبرالی است که نمی‌خواهد آبرونیست باشد. این موضوع در تفاوت هابرماس با رورتی در قضیه شعر و عقل و نسبت بین آن‌ها نمودی آشکارتر دارد. زیرا هابرماس با این ادعا که یک آرمان شهر لیبرال باید دارای فرهنگ شاعرانه^۹ باشد همدلی ندارد و تجربه زیباشناختی از جهان و تسری دادن آن به سیاست را رد می‌کند (Rorty, 1993, pp. 61 & 65-66).

در اندیشه رورتی، اندیشمندان و نظریه‌پردازان نباید نسبت به مسائل جمعی و از جمله رنج مردمان بی‌توجه باشند. گاهی آلام بشری، به سبب اینکه در طول زمان تداوم یافته‌اند، طبیعی و حتی چه بسا بهنجار انگاشته می‌شوند و رسالت اصلی فلاسفه و روشنفکران مقابله با چنین مفروضه‌ای است. آنچه جامعه را در حساسیت نسبت به چنین اموری و تلاش در راستای رفع آن‌ها یاری می‌کند، بیش از متون فلسفی و نظری، نوشته‌هایی از قبیل متن‌های مردم‌شناسانه و گزارش‌های

1. philosophical fantasy/imagination

2. reflection

3. national romance

4. Sidney Hook

5. country of the future

6. God's country

7. bio-power

8. disengagement of intellectuals

9. poeticized culture

نشریات، داستان، نمایش و مخصوصاً رمان است. از امتیازات این دسته از متون طرح منظر متکثری از آرا و دیدگاه‌های گوناگون است که گامی در جهت خودشکوفایی و نیز افزایش همبستگی تواند بود. از لوازم چنین امری تفکیک نهادن میان قلمرو خصوصی و عمومی^۱ است که به‌ویژه رسالت عمل‌گرایانه سیاست باید در ساحت عمومی معنا و مفهوم یابد.

رورتی در مواردی با برخی از متفکرانی که تأملاتی دربارهٔ سپهر عمومی داشته‌اند تفاوت‌هایی پیدا می‌کند. ازجمله درحالی‌که هابرماس افراد مختلفی مثل هگل، فوکو و دریدا را مخرب امید اجتماعی^۲ برمی‌شمارد، رورتی دیدگاه مذکور و خط سیر گفته‌شده را به قلمرو زیست عمومی و امور سیاسی بی‌ارتباط می‌داند چون، به نظر وی، متفکران فوق در تکوین تصویری آرمانی از خویشتن^۳ ما بسیار ارزشمندند و البته که آرای ایشان نیز چه‌بسا زمانی که پای سیاست به میان آید، فاقد ارزش باشد (Rorty, 1993, p. 83). این در حالی است که نگاهی به گذشته نشان می‌دهد که، از دوران کهن، مجموعه تلاش‌هایی در بخش‌های مختلف، اعم از سنت فلسفی در نزد افلاطون و نیز سنت دینی مسیحیت، صورت گرفته است که هدف از آن‌ها ادغام و تلفیق امر عمومی و خصوصی با یکدیگر بوده و قصد داشته‌اند سعادت فردی را در ملازمت با مصلحت عمومی تعریف کنند. از تبعات ناگزیر چنین رویه‌ای آن بوده است که کوشش نموده ما را به تصدیق ماهیت مشترک بشری^۴ وادارد. ظاهراً آن‌گونه که شکاکانی همانند نیچه و فروید مطرح کرده‌اند، هدف متافیزیک و الهیات هم‌راستا با یکدیگر آن بوده که ارزش‌هایی از قبیل نوع‌دوستی / دگردوستی^۵ را، از آنچه در بدو امر به ذهن متبادر می‌گردد، از حیث معرفتی و نیز هنجاری تقویت کنند و بسی معقول‌تر^۶ بنمایانند. این در حالی است که چنین نظریه‌پردازانی برآن‌اند که تلاش مذکور برای ارائه توجیهات متافیزیکی و ذاتی غیرعمل‌گرایانه چندان قابل دفاع و معقول نیست. البته نمی‌توان منکر شد که گاهی خود این شکاکان هم به مبانی مابعدالطبیعی خاصی مثل ماهیت واحدی از طبیعت انسانی باور داشته و آن را در نظریات خویش صورت‌بندی نموده‌اند که اصولی مثل ارادهٔ معطوف به قدرت^۷ و انگیزش لیبیدویی^۸ از آن جمله‌اند. نقد رورتی از ذات‌انگاری در باب آدمی بدان معنی است که در ضمیر آدمیان حسی از معنای همبستگی به‌شکلی ذاتی و ماهوی که تعریف‌کنندهٔ جوهر ناب انسانی باشد وجود ندارد و، ازاین‌رو، سرمایهٔ جمعی باید در متن تجربهٔ عمومی اقدام به برساختن چنین پیوندی بین انسان‌ها نماید. چنین وضعیت مطلوبی از سویی به مدد آموزش و تربیت و نیز با بهره‌گیری از مزیت نهادهای مناسب در زیست جمعی ممکن و میسر می‌گردد.

البته همبستگی صرفاً پروژه‌ای سیاسی نیست کمااینکه نباید آن را به تجویز اخلاقی فروکاست. همبستگی ناشی از تصدیق این ویژگی مهم در مناسبات انسانی است که، به بیان دریدا، هیچ‌چیز فی‌نفسه^۹ سخنی نمی‌گوید زیرا هیچ‌چیز ازلیت^{۱۰} و خصوصیتی مطلق و فاقد رابطه^{۱۱}، آن‌گونه که متافیزیک‌باوران به دنبال آن هستند، ندارد (Rorty, 1993, p. 129). همبستگی ریشه در باهم‌بودگی افراد دارد و فلسفهٔ سیاسی معطوف به آن تنها به رسمیت شناختن چنین وضعیتی است.

1 . private and public

2 . social hope

3 . common human nature

4 . altruism

5 . more reasonable

6 . will to power

7 . libidinal impulses

8 . by itself

9 . primordiality

10 . the nonrelational, absolute character

بنیادی‌ترین واژگان ما اموری نیست که ما را به حقیقتی ماورایی پیوند می‌دهد. برعکس، مهم‌ترین آن‌ها چیزی است که به ما و هموعانمان نزدیک‌تر است. معیار برای ارزیابی و سنجش چنین موقعیتی تنها براساس توجه زبانی انسان‌ها با اطرافیان‌شان قابل طرح است و، به همین دلیل، افراد بیش از هر چیز در جایگاه شهروندانی برابر قابل تصور هستند نه افرادی دارای ماهیت یا سرشت خاص یا توانایی‌ای در نیل به معرفتی متقن. از اشکالات اعتقاد به ماهیت و ذات خاصی برای انسان‌ها آن است که در آن صورت چه‌بسا افرادی با ویژگی‌هایی خاص از شمول انسان بودن خارج گردند، ویژگی‌ها و خصایصی که شاید با انواع و اقسام مباحث فلسفی و دینی توجه شده باشند و اگر همچنان، به روال تأملات کلاسیک و سنتی در بحث از همبستگی انسانی، بر آن باشیم که امری در باطن و ذات ما انسان‌ها هست که همان انسانیت ذاتی و جوهری ما^۱ و معرّف انسان بودگی ماست، در آن صورت افراد خطاکاری همچون نگهبانان آشویتس را نباید در جرگه انسان‌ها به شمار آوریم، زیرا با چنین نگاهی احتمالاً آن‌ها فاقد عنصر لازم برای انسان بودن‌اند (Rorty, 1993, p. 189).

پراگماتیسم که دفاعیه‌ای فلسفی برای فرهنگی کاملاً عرفی و سکولار شده عرضه می‌کند، یعنی وضعیتی که در آن به تعبیر نیچه تمام جانشین‌های خداوند^۲ ناپدید شده و تنها خود انسان‌ها باقی مانده‌اند، منادی اومانیزمی است که، متأثر از داروین، بر آن است که ما نیازمند تبیینی فراطبیعی در خصوص روح و/یا توانایی‌های بشری نیستیم (Rorty, 2003). بنابراین، به باور رورتی، پیشرفت اخلاقی^۳ صورت‌گرفته در طول تاریخ، در راستای همبستگی انسانی، لزوماً ناشی از شناسایی یک خود کانونی^۴ و/یا یک جوهر انسانی^۵ در ذات افراد نیست. اتخاذ رویکردی عمل‌گرایانه و گسست از بنیان‌های مابعدالطبیعی پیشین موجب شده که رورتی، با اولویت دادن به لزوم رفع درد و رنج انسانی، هر دسته‌بندی‌ای که میان انسان‌ها، براساس تفاوت‌های سنتی پیشین، اعم از قومی، قبیله‌ای، دینی، نژادی و حتی عرفی، صورت گرفته و از قضا همگی اموری جوهری و ذاتی تلقی شده‌اند، بی‌اهمیت شمارد. به‌واقع محوریت دادن به زیست جمعی، مخصوصاً در ساحت اخلاقی و سیاسی، و به‌ویژه نیل به تصویری بایسته از خویش بیش از مشغول‌شدن به مسائل معرفتی اهمیت دارد (رورتی، ۱۳۸۲، صص ۶۰۷-۶۰۸).

رورتی به این سبب فلسفه‌اش را با سیاست در ارتباطی وثیق می‌بیند که مردم را تشویق می‌کند تا تصویری از خویش داشته باشند که نقطه مرکزی آن وجود تصویری از خویش‌شان است به‌مثابه شهروندی دارای تخیل، در تلاش در جهتِ برساختن آینده‌ای اتوپیایی (Rorty, 1999, pp. 238-239). وی حتی فراتر از جوامع ملی، تأملاتش را کوششی برای پیوند دادن امیدهای اجتماعی، شامل امید به جامعه‌ای جهانی، جهان‌وطن دموکراتیک، برابری طلب و بدون طبقه و کاست به‌همراه صندیت با افلاطون‌گرایی^۶ معرفی می‌کند (Rorty, 1999, p. xii). یعنی سنت فکری و فلسفی دیرپایی که براساسِ دوگانه‌انگاری تثبیت شده و رورتی، به تأسی از دیویی، بر آن است که اکنون به مانعی بر سر راه امیدهای اجتماعی ما بدل

1. our essential humanity

2. all the surrogates for God

3. moral progress

4. core self

5. human essence

6. antagonism towards Platonism

شده است. در نهایت، آنچه بعد از گسست از خرد مابعدالطبیعی^۱ باید محور کوشش‌های آدمی قرار گیرد تمنای نیکوکاری و خیرخواهی^۲ است (Rorty & Vattimo, 2005, p. 56) که لازمه آن ارائه روایتی است که بتواند از سویی پیونددهنده حال با گذشته و، درعین حال، عامل ارتباط اکنون با آینده‌ای اتوپایی^۳ باشد. این فرایند بی‌انتهای^۴ در تکاپوی مستمر خویش به اشاعه آزادی همت می‌گمارد، بی‌آنکه به همگرایی در راستای حقیقتی از قبل موجود^۵ پایبند باشد (Rorty, 1993, p. xvi). محور فرافلسفه رورتی گذر از انتزاع بی‌حاصل^۶ است با رجوع به زندگی واقعی و انضمامی و ادغام نظریه در عمل^۷. لذا، پراگماتیسم در مقام فرافلسفه تأملی فلسفی است در خصوص اینکه فلسفه‌ورزی به شکل صحیح آن چگونه باید انجام شود^۸ (Aikin & Talisse, 2018, p. 151).

بازتعریف رسالت فلسفه در نزد رورتی نیز همچون هر متفکر دیگری نمی‌تواند فارغ از انگیزه‌های سیاسی باشد. در مقابل افلاطون که با منظر استعلایی خود به تحقق مدینه واحد و یکپارچه^۹ می‌اندیشید، رورتی آرمان‌شهری را در نظر دارد که پذیرای تکرر شهروندان دارای مبانی اعتقادی گوناگون و، به تعبیر وی، واژگان نهایی^{۱۰} مختلف باشد (Overgaard & others, 2013, pp. 152-153). چنین نگرشی، برخلاف نظام‌های فلسفی کلاسیک، از فروکاستن کثرت به اصلی واحد در سپهر عمومی اجتناب می‌ورزد. جامعه تکررگرای معاصر نه فقط تنوع را تصدیق می‌کند بلکه بر آن است که امکان یکدست نمودن و وحدت‌بخشی به همه تنوعات اجتماعی نه ممکن است و نه مطلوب. به‌ویژه رورتی، که بر کاهش رنج و رفع مسائل و دشواری‌های واقعی و مبتلا به جوامع تأکید می‌ورزد، با چنین سازوکار وحدت‌بخشی همدلی ندارد. پراگماتیسم متأخر، بیش از آنکه سودای قضاوت در باب حقیقت را در سر داشته باشد، پیگیر جامعه‌ای با نهادهای شایسته است که کانون آن، با تأکید بر لزوم کاستن از رنج افراد، بر همزیستی و تعامل افراد قرار دارد. گذشته از اهمیت سیاسی این موضوع، از نظر معرفت‌شناختی مهم است که منظرهای گوناگون فکری باید، با پذیرش کثرت‌گرایی، به‌روزی مفروضات یکدیگر گشوده باشند. زیرا رشد جامعه نیز تنها از طریق چنین تعاملی میسر خواهد شد. اگر این مفروض پذیرفته شود، در آن صورت، اندیشه‌ها در تقابل با و معطوف به اصل واحد و عینی یکسانی در نظر گرفته نخواهند شد بلکه وجود و موضوعیت و/یا مرجعیت چنین اصلی از اساس نفی خواهد گردید. زمانی که چنین مبنای وحدت‌بخشی منتفی شد، نزاع اصلی نه بر سر امور معرفتی بلکه در راستای تلاش برای کاستن از ناملازمات جمعی خواهد بود. این موضع می‌تواند بزرگ‌ترین و درعین حال سودمندترین مصلحت سیاسی و جمعی به شمار آید، زیرا معتقد است که اصولاً امکان ایجاد آشتی و سازگاری بین ارزش‌های متکثر ناشدنی است.

1 . metaphysical Logos

2 . charity

3 . utopian futures

4 . endless process

5 . already existing Truth

6 . idle abstraction

7. integrating theory with practice

8 . how philosophy is properly done

9 . unified city

10 . final vocabularies

در تأملات فرافلسفی پراگماتیسم رورتی، نقد رادیکال فلسفه به معنای مرگ فلسفه نبوده بلکه اهتمام آن ارائه دیدگاهی است که بتواند راهنمای کنش باشد. بدین منظور، وی بر واژگان و امید مشترک^۱ تکیه می‌کند و روایتی را در دستور کار خویش قرار می‌دهد که نتایجی عملی در بر داشته باشد. پراگماتیسم سیاست را بر اصول متافیزیکی درخصوص ماهیت و جوهره انسانی استوار نمی‌کند بلکه بازی سیاسی خاصی را بسط می‌دهد که بتواند در خدمت همبستگی روزافزون قرار گیرد. این باهم‌بودگی و پیوند افراد نیازی ندارد که از نظر زبانی مستظهر به استدلال‌های فلسفی خاص گردد. رنج را می‌توان مقوله‌ای پیش‌زبانی^۲ و/یا حتی غیرزبانی^۳ تعریف نمود که صرفاً با مشاهده تبعیض و/یا درد در نزد نه‌فقط انسان‌ها بلکه اصولاً هر موجود زنده دیگری، براساس تخیل فرد، به تصور و ادراک درآید و همین خودش بهترین دلیل برای اهتمام به رفع آن است.

در چنین وضعیتی، اهمیت ژانرهای ادبی و هنری برای بیان آلام بشری بیش از فلسفه‌ورزی انتزاعی است. اگر در گذشته اموری از قبیل شعر در سطح و منزلت پایین‌تری از نظر معرفتی قرار داشتند و ارکان بیان ادبی از قبیل استعاره^۴ متفاوت و البته پست‌تر از استدلال دانسته می‌شدند، رورتی، همسو با بسیاری از متفکران دوران اخیر، از قبیل هایدگر و دریدا، نه‌تنها سلسله‌مراتب ارزش‌گذارانه فوق را برهم می‌زند بلکه معتقد است که، از یک نظر، تمام داستان و روایت مربوط به روند منجر به پیشرفت و ترقی، که تاکنون حاصل شده، چیزی جز اقتباس و گزینش، براساس همین استعاره‌ها و ادبیات، نبوده است. نکته جالب و شاید خلاف‌آمد عادت‌ها که رورتی بر آن اصرار دارد این است که وی به نظریات فلسفی بسیاری از اندیشمندان، از جمله ویتگنشتاین، نیچه و پراگماتیست‌هایی همچون دیویی، دیویدسون و دیگران، رجعتی البته انتخاب‌گرانه دارد و با توجه و اقبالی که به اندیشمندان آیرونیست، درمقابل متفکران نظام‌ساز، دارد برآن است که دموکراسی و ساختن جامعه‌ای آزاد و برابر لزوماً نیازمند مبانی فلسفی^۵ نیست.

در سیاست، رورتی به آموزه‌های روشنگری و به‌ویژه فرهنگ سکولار آن وفادار است و، برخلاف کسانی که مضامین سیاسی دوران جدید را مبتنی بر الهیات و متافیزیک گذشته با زبانی دیگر می‌دانند، معتقد است که فرهنگ لیبرالیستی که حاصل روشنگری است امری کاملاً سکولار است و ردی از الوهیت^۶ در آن وجود ندارد (Rorty, 1993, p. 45). براین‌اساس، رورتی از کسانی است که به چرخش در معرفت‌شناسی نسبت به سیاست^۷ باور دارند. به عبارت دیگر، وی برخلاف کسانی همانند کارل اشمیت که از تداوم در مضامین بنیادی دوران ماقبل مدرن در متن مدرنیته دفاع می‌کنند، از طرفداران دیدگاه گسست در منطق دوران جدید در مقایسه با دوران پیشامدرن است. از مهم‌ترین تفاوت‌های این دو پارادایم و روایت کلان را باید در غایت سیاست جست‌وجو نمود. درحالی‌که در برداشت دینی و فلسفی پیشین، با محور

1. common vocabularies and hope
2. prelinguistic
3. nonlinguistic
4. metaphor
5. philosophical foundations
6. divinity
7. epistemology to politics

و راهنما قرار دادن موازینی فراتاریخی، تصویری از جامعه ایده‌آل، در تطابق با اصول عقلانی، ارائه می‌گردید، نگرش نواندیشانه رورتی هدف‌گذاری خود را معطوف به کاستن از مصایب اجتماعی نموده است. آن چیزی باید در دستور کار سیاست قرار گیرد که نتایجی کاربردی و البته سودمند به حال اکثریت مردم داشته باشد و برای تحقق آن باید از دغدغه نیل به حقیقت بر مبنای نظریه مطابقت^۱ دست فروگشت. حقیقت، از جمله در ساحت سیاست، وجهی گفتمانی دارد و در زبان و گفت‌وگویی بین‌الذهانی بر ساخته می‌شود. در نتیجه، اگر هم بر فرض خواسته باشیم که بر عینیتی تأکید و اصرار نماییم، آن را صرفاً باید در توافق بین شهروندانی آزاد جست‌وجو کنیم که مبنای کنش خویش را قلمرو اشتراکات فیما بین قرار داده‌اند. آنچه آدمی در گذر از متافیزیک وزین گذشته بر زمین نهاده، لزوماً به معنای اضمحلال فردیت آدمی نیست و خللی در همگرایی جمعی به بار نمی‌آورد. رورتی بخش مهمی از نوشته‌های سیاسی خویش را صرف توضیح این نکته مهم کرده تا نشان دهد که نقدهای پراگماتیست‌ها از نظام‌های مابعدالطبیعه کهن لزوماً به نسبی‌گرایی مأیوس‌کننده و تخریب سرمایه‌های انسانی نمی‌انجامد. انسان‌ها بیش از آنکه نگران زیر سؤال رفتن مفروضاتشان درباره تطابق باورهای خویش با موازین حقیقتی ماورایی باشند، باید دل‌نگران پیوند جمعی خویش و همبستگی‌شان در ارتباط با انسان‌های دیگر باشند و به راهکارهایی بیندیشند که امید را در نزد ایشان تقویت نماید. بر اثر چنین تدبیری می‌توان انتظار داشت که وضعیت تاریخی موجود الهام‌بخش پرورش افرادی با مسئولیت در قبال یکدیگر باشد. در اینجا الزامی وجود ندارد که همه آنچه در عمل محقق می‌شود، به معنای کلاسیک آن، عقلانی باشد و مهم‌تر آنکه با معیارهای پیشینی عقلی توجیه گردد. این دو الگوی کلان، یعنی نظام متافیزیکی کلاسیک و پراگماتیسم نوین، نه فقط با یکدیگر تفاوت دارند بلکه در مواردی منویاتشان در تعارض با یکدیگر قرار می‌گیرد. آنچه رورتی در نظر دارد صرف نظر کردن از کلیشه‌های تفوق‌یافته متداول در نگاه فلسفی، از قبیل انسجام منطقی و/یا تطابق و، در عوض، بهادادن و مجال‌آفرینی به منظور فراهم کردن شرایط پرورش خویشتن البته در همکاری با دیگر اعضای جامعه است.

در بازنگری پراگماتیسم درباره سیاست، هر چند با گسستن از بنیان‌های ماورایی فلسفی بر اشتراکات بین گروه‌های مختلف اجتماعی تأکید می‌گردد، با این حال، نظر به اینکه معیارهای ارائه‌شده جهان‌شمول و فرازمانی و فرامکانی نیستند، هویت محلی و خرده‌فرهنگی مبنای رویه سیاسی هر مجموعه قرار می‌گیرد. در اینجا نگاه رورتی قرابت‌هایی با اجتماع‌گرایانی همانند چارلز تیلور، مایکل سندل و مک‌اینتایر می‌یابد که معتقدند هیچ نظام و مجموعه اصول اخلاقی‌ای، جز در متن سنت‌هایی مشخص، ممکن و به تبع آن قابل تصور و تجویز نیست و، لذا، جداکردن و انتزاع امور اخلاقی از زمینه اجتماعی‌شان و بررسی آن‌ها بدون توجه به بستر برساننده آن‌ها نوعی کژفهمی است. به واقع، همان‌طور که انسان‌ها فاقد منظری الهی برای درک و فهم امور مختلف هستند، در سطح جوامع نیز نمی‌توانند هنجارهای مختص سنت و اجتماع خویش را به‌نحوی یکسان برای همگان قابل توجیه سازند. این امر در بهترین حالت باید ناظر به افرادی باشد که با ما در افق معنایی و زیست مشترکی قرار داشته باشند. البته حتی در این شرایط نیز امید پراگماتیسم آن است که بتوان به توافقی مبتنی بر مصلحت مشترک دست یافت. چنین نفع مشترکی می‌تواند حتی باورهای

به ظاهر متضاد اعتقادی و سیاسی را حول گفتاری واحد، برای نمونه، در جنبش حقوق مدنی در آمریکا، در عمل گرد هم آورد (رورتی، ۱۳۹۲، ص ۱۱۴).

از بارزترین مشخصه‌های فلسفه سیاسی بازتعریف شده در پراگماتیسم رورتی اجتناب از تمرکز بر هدف^۱ و غایت^۲ و، در عوض، توجه به کارکرد^۳ است. این ثمره عملی سعی دارد تطورات فرهنگی را پیگیری نموده و گونه‌های سخن درخصوص امور نوین را با یکدیگر سازگار نماید (Rorty, 2003). در چنین بستری می‌توان امیدوار بود که، با رفع موانع و قیدوبندهای کهن، موهبت آزادی در انتخاب سبک زندگی و نیز تعقیب الگوی مطلوب در جهت شکوفایی انسانی^۴ به افراد اعطا گردد. تقریباً تمام ارزش‌هایی هم که برای چنین جامعه‌ای تجویز می‌گردد، اعم از صداقت، تساهل و اعتماد^۵، در خدمت سود اجتماعی^۶ است و بیشترین نفع ممکن برای بیشترین افراد را، آن گونه که جرمی بنتام مطرح می‌کرد، تعقیب می‌نماید. امتیازی که نظام سیاسی و اجتماعی در چنین وضعیتی می‌تواند به افراد تقدیم کند آن است که بسترسازی لازم را انجام دهد تا هریک از ایشان، در عین همزیستی مسالمت‌آمیز با دیگران، بتوانند سعادت و رستگاری فردی موردنظر خویش را تأمین کنند. بنابراین، عقلانیت نیز، بیش از هر چیز، شامل رویه‌ها و نه نتایج^۷ است.

۵. نتیجه‌گیری

نسبت بین نظر و عمل از دیرباز موضوعی چالش برانگیز و پرمناقشه بوده است و شاید بتوان، از طرح دوگانه فلسفه نظری و عملی در یونان باستان تا نگرش‌های پس‌اساختارگرایی کنونی، همه را به نوعی معطوف به توضیح چنین نسبتی برشمرد. فرافلسفه پراگماتیستی در حوزه سیاست، با مفروض داشتن اینکه کاربرد نادرست زبان و مفروضات قابل نقد فلسفه کلاسیک سبب بر ساخت نظام‌های معنایی متافیزیکی‌ای شده که عنصر مهمی همچون زیست انضمامی انسان را به محاق برده، تلاش برای اعاده حیثیت زندگی ملموس آدمی، با همه مختصات عینی و تجربی و از جمله بدنمندی وی، را سامان بخشیده است. پراگماتیسم به عنوان نظام فلسفه ورزی آمریکایی از سویی قدردان مواهبی است که سنت فکری و سیاسی عمل‌گرا در این کشور به بار آورده است و از سوی دیگر، با نظری به دستاوردهای نقادانه جریان‌های کلان فلسفی از جمله فلسفه قاره‌ای و تحلیلی، به محدودیت‌های فلسفه ورزی کلاسیک عنایت کرده است. آنچه رورتی به عنوان وارث پراگماتیسم در زمانه اخیر بر آن صحنه نهاده و همپای متفکران دیگر که عمدتاً آمریکایی هستند بیان نموده تا حدود زیادی به پشتوانه توفیقاتی است که، حداقل از منظر فایده‌گرایی، به‌ویژه در قلمرو عمومی، در جوامعی مثل ایالات متحده حاصل شده است. از این رو، می‌توان تصور نمود که آن دسته از اجتماعاتی که به درجاتی از ترقی و توسعه اجتماعی و سیاسی و نیز اقتصادی همپای آمریکا نرسیده باشند، حتی با فرض وجود تمایل در آنها، نتوانند از همه دستاوردهای رویکرد

1 . goal

2 .telos

3 .function

4 . human flourishing

5 . honesty, tolerance, and trust

6 . social utility

7 . procedure rather than results

پراگماتیسم بهره بگیرند و با همه اجزای آن موافقت داشته باشند. برای مثال، از مهم‌ترین مفروضات رورتی آن است که اگر تجربه تاریخی و تکاپوهای جامعه‌ای به تعیین تکلیف برای مسائل مبتلا به خویش پرداخته باشد، در آن صورت دیگر نیازی به تأملات فلسفی و استدلال‌ورزی درخصوص آن نخواهد بود. برای همین، هم وی از تقدم و اولویت دموکراسی بر فلسفه یاد نمود و البته، در توصیه‌ای برآمده از تجربه کشور خویش یا حداکثر بخش قابل توجهی از غرب مدرن، بر آن بود که جوامع پیرامونی دیگر بهتر است به جای فلسفه غرب از تاریخ آن بیاموزند. هرچند رهانیدن سیاست از قیدوبندهای مباحث معرفت‌شناختی پیشین دارای مواهبی است و حتی می‌توان آن را در راستای بازتعریف خودبنیادی امر سیاسی دانست که حداقل از دوران هابز و ماکیاولی به بعد محور بسیاری از تأملات فلسفه سیاسی قرار گرفت اما همچنان بسیاری از جوامع غیرمدرن غربی یا جوامعی که در نیمه راه توسعه و مدرنیزاسیون هستند پیوندی ارگانیک بین اجزای منظومه معرفتی خویش و ازجمله سیاست و فلسفه مشاهده می‌کنند که رهایی و گسست از آن به راحتی مقدور نمی‌گردد. با این حال، نسبت چنین جوامعی با مفروضات پراگماتیسم به کلی منفک قلمداد نمی‌شود، آن گونه که ایشان نیز می‌توانند در بازتعریف سیاست مدرن خویش از سیاست‌ورزی کهن خویش درس‌هایی قابل تأمل فراگیرند. مثلاً بها دادن به خوانشی مجدد از اموری از قبیل سعادت و مصلحت جمعی، تساهل و مدارای جمعی، بایسته‌های لازم در تمایز بین عرصه خصوصی و عمومی و دیگر موضوعات مبتلا به جوامع کنونی. نظریات رورتی بیش از آنکه داعیه‌دار مرگ یا اتمام تفلسف باشد، مجراهای فلسفه‌ورزی را متکثرتر می‌نماید و از فروکاستن جنبه‌های پویای فرهنگ انسانی به مبانی متافیزیکی خاص اجتناب می‌کند. تأکید رورتی بر عبرت گرفتن از سنت گذشته توأم با نگاهی به آینده است و، درعین حال، روندی گشوده به مسیر پیش رو را سرلوحه کار خویش قرار می‌دهد که در آن خلاقیت برای شکوفایی انسان انضمامی در متن جامعه اهمیتی بیش از تعاریف ذاتی دارد.

References

- Rorty, R. (2003). Hambastegi Ya Eyniat? Tarjomey-e Hamid Azdanlou, In *Matnhaei Bargozide az Modernism va Postmodernism*. Lawrence E. Cahoon (Ed.). Virayesh-e Farsi Abdolkarim Rashidian. Tehran: Nashr-e Ney.
- Rorty, R. (2013). *Haghighat-e Postmodern (Maghalat va Mosahebeha)*. Muhammad Asghari (Trans.). Tehran: Elham, Chap-e Dovvom.
- Aikin, S. F. & Talisse, R. B. (2018). *Pragmatism, Pluralism, and the Nature of Philosophy*. New York: Routledge.
- Aikin, S. (2023). Pragmatism and Metaphilosophy. In *The Routledge Companion to Pragmatism*, Scott Aikin and Robert B. Talisse (Eds.). New York: Routledge.
- Berlin, I. (1999). *The Roots of Romanticism*. Princeton: Princeton University Press.
- Danto, A. C. (1994). The Cosmopolitan Alphabet of Art. In *The American Philosopher* (pp. 86-102). Giovanna Borradori (Ed.). Rosanna Crocitto (Trans.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Moran, D. (2000). *Introduction to Phenomenology*. London: Routledge.
- Putnam, H. (1998). *Reason, Truth and History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rescher, N. (2014). *Metaphilosophy: Philosophy in Philosophical Perspective*. Lanham: Lexington Books.
- Rorty, R. (1979). *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton: Princeton University Press.
- Rorty, R. (1992). *The Linguistic Turn: Essays in Philosophical Method*. Chicago: Chicago University press.
- Rorty, R. (1993). *Contingency, Irony and Solidarity*. New York: Cambridge University Press.
- Rorty, R. (1994). After Philosophy, Democracy. In *The American Philosopher* (pp. 103-117). Giovanna Borradori (Ed.). Rosanna Crocitto (Trans.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Rorty, R. (1999). *Philosophy and Social Hope*. London: Penguin Books.
- Rorty, R. (2003). Interview with Giancarlo Marchetti. Retrieved from: https://philosophynow.org/issues/43/Richard_Rorty
- Rorty, R. (2003). Solidarity or Objectivity? Trans. By Hamid Azodanloo. In *From Modernism to Postmodernism; An Anthology*. Lawrence E. Cahoon (Ed.). Abdolkarim Rashidian (Persian Ed.). Tehran: Nashr-e- Ney [In Persian].
- Rorty, R. (2013). *Postmodern Truth (Papers and Interviews)*. Muhammad Asghari (Trans.). Tehran: Elham [In Persian].
- Rorty, R. & Vattimo, G. (2005). *The Future of Religion*. Santiago Zabala (Ed.). New York: Columbia University press.
- Russell, B. (1988). *Wisdom of the West*. London: Crescent Books Inc.
- Selsam, H. (1965). *Ethics and Progress: New Values in a Revolutionary World*. New York: International Publishers.
- Søren O. Gilbert: & Burwood S. (2013). *An Introduction to Metaphilosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Talisse, R. B. (2005). *Democracy after Liberalism: Pragmatism and Deliberative Politics*. New York: Routledge.